

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

EINA PER A L'AUTOGESTIÓ I LA PRESA DE DECISIONS EN LA TRANSICIÓ AL MÓN LABORAL.

La innovació docent i l'aprenentatge-servei en el pràcticum i el treball final de grau.

- Jové Monclús, Glòria
Universitat de Lleida
Departament de Pedagogia i Psicologia/ Facultat de Ciències de l'Educació
Avinguda Estudi General, 4 25001 Lleida. Catalunya
gjove@pip.udl.cat
- Farrero i Oliva, Mireia
Universitat de Lleida
Departament de Pedagogia i Psicologia/ Facultat de Ciències de l'Educació
Avinguda Estudi General, 4 25001 Lleida. Catalunya
mireiafarrero@pip.udl.cat
- Betrián Villas, Ester
Universitat de Lleida
Departament de Pedagogia i Psicologia/ Facultat de Ciències de l'Educació
Avinguda Estudi General, 4 25001 Lleida. Catalunya
esterbetrian@pip.udl.cat

1. **RESUM:** Aquesta comunicació té com a objectiu mostrar el resultats d'un projecte d'innovació docent que interrelaciona el treball final de grau i el pràcticum III (4rt. Curs) en el grau de primària de la Facultat de CCEE des de la perspectiva de la presa de decisions i del projecte vital dels estudiants que li permetran conèixer i analitzar, mitjançant a metodologia ApS, el context per tal de valorar les possibles sortides laborals.
2. **ABSTRACT:** This paper aims to show the results of a teaching innovation project that establishes an interrelationship between the Final Grade Work and the Practicum III (4rt. Course) in the primary grades of the Faculty of Education. From the perspective of

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

taking decision and the vital projects we allow students to understand and analyse the context in order to assess the possible employment opportunities.

3. PARAULES CLAU: presa de decisions, projecte vital, ApS, espai híbrid, món laboral/ **KEYWORDS:** decision making, life project, APS, hibrid space, labor market.

4. DESENVOLUPAMENT:

a) Objectius

En el curs actual, 3.000 mestres interins s'han quedat a l'atur degut al context econòmic que estem vivint. Les expectatives de les promocions de mestres sortides des de fa tres cursos acadèmics estan encaminades en fer alguna substitució temporal, mentre uns altres es plantegen fins i tot canviar de professió. En aquest context, creiem que és de vital importància, aportar als nous graduats d'Educació Infantil i Primària, eines que els permetin cercar nous mercats de treball. Aquests futurs professionals, doncs, ja no haurien de finalitzar els estudis amb la creença de buscar feina i que l'única i exclusiva direcció de treball és una escola on el generador de treball principal és el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, sinó que haurien de ser capaços de desenvolupar competències i creences relacionades amb generar nous mercats laborals.

Cal fer conscients als futurs mestres de la possibilitat i necessitat d'adaptabilitat de la seva tasca professional a la nova realitat. En el projecte que aquí es presenta ens vam marcar tres objectius.

El primer d'ells, va ser descriure i analitzar les accions que es concreten durant els tres primers anys de formació per tal de contribuir a la professionalització del mestre que coneix la realitat socioeducativa i que es capaç de concreta el seu projecte vital.

El segon objectiu pretenia conèixer, analitzar, cercar i concretar contextos pràctics que permetessin alhora desenvolupar el pràcticum i el treball final de grau en relació als contextos i al projecte vital de cada estudiant. D'aquesta manera possibilitàvem a l'alumnat

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

nexes i vincles de relació que els permetessin prendre decisions per desenvolupar el pràcticum i el treball final de Grau en relació als contextos.

El tercer consisteix en avaluar com la interrelació entre el Pràcticum III i el Treball Final de Grau a través de la metodologia Aprenentatge i Servei (ApS) permeten concretar projectes vitals als futurs mestres. L'aprenentatge servei és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo. L'ApS afavoreix que els que estudiants coneguin la realitat socioeducativa i puguin valorar i concretar, des de la perspectiva de la presa de decisions i del projecte vital, les possibles sortides laborals.

b) Descripció del treball

Durant la formació prèvia a 4rt curs els futurs mestres realitzen un document autobiogràfic que anomenem *història de vida*. En aquest relat expliquen i analitzen les estratègies i les situacions d'ensenyament-aprenentatge que són capaços de generar en les seves pràctiques diàries, així com la seva escolaritat, des d'Infantil fins a la Universitat. Segons Hernández i Rifà (2011) *els relats autobiogràfics es rebel·len com un recurs d'enorme potencial per explicar i comprendre l'experiència dels canvis per part dels individus i la forma de posicionar-se en ells*. Aquesta eina permet *construir coneixement a través de l'experiència* (Amorim i Ryan, 2005), *i de la pròpia reflexió al interrelacionar la teoria amb la pràctica* (Betrián, Jové i Ryan, en premsa). Apostar per aquest mètode ens permet connectar l'autobiogràfic i personal amb les forces culturals i socials que es fan presents en el relat. Aquest fet permet que els estudiants se situïn com a persones que volen ser mestres i que formen part d'una societat, i així analitzar l'entorn i construir el seu projecte vital a través de la presa de decisions.

La història de vida és un relat transversal implicat en totes aquelles matèries que participen en el projecte. Totes les històries de vida realitzades durant el grau de Primària són categoritzades per identificant allò que ens permeten fer innovació educativa. Per fer la

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

selecció d'estudiants que han participat en el projecte s'han tingut en compte les notes en les assignatures implicades en el projecte APS així com les històries de vida.

Una vegada seleccionats els estudiants, quatre en total, es va iniciar el disseny dels plans personalitzats conjuntament estudiant-professionals mitjançant espais híbrids. Aquest plans van comportar les següents fases que il·lustrem amb la veu dels participants extreïdes de les seves històries de vida:

Presa de consciència

Per iniciar el projecte vital es necessari construir la seva identitat personal i professional. Per prendre consciència del seu procés se'ls proposa continuar amb la narració de la seva història de vida.

“Al llarg del projecte és important valorar les diferents etapes per les quals hem anat passant i ser conscients del què hem après en cada una d'elles. El primer pas per iniciar aquest treball va ser escriure en quin moment ens situàvem i explicar allà on cadascú de nosaltres es trobava. No es pot dir que fossin unes instruccions molt clares ni que fos un exercici lligat amb el projecte (aparentment i en aquell moment), així doncs, immersa en aquesta incertesa i barreja entre “feeling scared and then feeling brave and then feeling scared again” vaig intentar escriure on em situava per tal d'esbrinar quin era el meu projecte vital”

Estudiant 3

Compartint a l'espai híbrid

L'espai híbrid (Zeichner, 2010) és l'espai on el coneixement acadèmic, pràctic i existent es fusionen en nous camins menys jeràrquics al servei de l'aprenentatge. Aquests espais híbrids estan formats per estudiants, professores de la Facultat i professionals dels serveis comunitaris de Lleida i ens serveix per desenvolupar processos de pràctica reflexiva per comprendre, aprendre i prendre decisions i així millorar els processos d'ensenyament i aprenentatge que som capaços de generar. A més a més, es va crear un espai híbrid amb

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

altres professors de la facultat i estudiants per tal de fer difusió del projecte i fer partícips a altres persones que poguessin estar interessats.

“El treball de crear espais híbrids en la formació docent representa un canvi de paradigma en l’epistemologia dels programes de formació del professorat, donat que els coneixements acadèmics, pràctics i el coneixement que existeix en la comunitat, convergeixen en noves formes menys jeràrquiques del aprenentatge del professorat”

Estudiant 1

Face Validity

És un procés que consisteix en viure una experiència i després l’individu conceptualitza la seva experiència amb l’ajuda d’una bastida (Bruner,1976). Amb la lectura d’un document que recull el marc teòric i les experiències d’ApS i Pràcticum els estudiants s’adonen que havien estat partícips d’algunes de les experiències que es citen però en el seu moment no van saber conceptualitzar com a ApS. És aleshores quan emergeix el face validity.

Durant aquests espais híbrids de formació vam anar fent procés que anomenariem “Face Validity”, el qual ens va ajudar a conceptualitzar tot allò que estàvem fent. Aquest és un procés que consisteix en viure una experiència que en un inici no es conceptualitza però després amb l’ajuda d’una bastida (Bruner, 1976) l’individu contextualitza la seva experiència. En el nostre cas, nosaltres vam llegir el projecte: Aprenentatge Servei (ApS) i Pràcticum: una eina per a la formació inicial de mestres a la Universitat de Lleida”. Amb la lectura d’aquest document ens vam adonar que havíem estat partícips d’algunes de les experiències que es citen. Neix així l’apetit per vincular el nostre TFG a l’aprenentatge Servei. Amb aquesta motivació inicial comença el nostre procés d’aprenentatge servei a través de la presa de consciència, compartir a l’espai híbrid, Face Validity, cerca d’estímul, reunions de seguiment, cerca d’informació. A través de l’ApS s’inicia un procés que intenta teixir una xarxa entre tres elements principals: la facultat, els recursos comunitaris i els centres educatius.

Estudiant 1

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Recerca d'estímul

Els estudiants decideixen un context alfabetitzador, un context inicial, que visiten amb el grup en busca d'estímul que els permetin veure noves possibilitats per a concretar els seus projectes vitals.

“El grup del projecte d'innovació dirigit per la Dra. Jové vam fer dues visites a contextos alfabetitzadors de la ciutat de Lleida. En primer lloc a la Fundació Sorigué a veure l'obra d'Antonio López. I també vam anar al Centre d'Art la Panera a veure la donació d'obres de Francesc Abad. De la primera visita vaig elaborar un escrit “Etern Retorn a la Fundació Sorigué” on vaig deixar constància del que en aquell moment pensava que era un Aprenentatge Servei “és un espai, objecte/s, persona/es, etc., que serveix als mestres d'estímul per crear aprenentatge als alumnes i permet treballar, de manera transversal, tots o quasi tots els continguts del currículum tenint en compte els interessos i les necessitats vitals dels escolars i de la societat”

Estudiant 4

En el següent quadre podem veure la multiplicitat d'efectes de dues obres visitades:

Obres	Estudiant 1	Estudiant 2	Estudiant 3	Estudiant 4
Exposició Antonio López 	Antonio López el relaciono amb la idea de les obres inacabades, les quals associo amb les històries de vida. De fet, la meua segona història de vida l'acabava així: “Encara que... ara que hi penso... voleu dir que té final aquest model?”. La	Connecto les pintures d'Antonio López directament amb la idea de “N+1, gaudir d'un exercici per buscar una nova forma de posar-lo en pràctica”. I és que al llarg d'aquests cursos universitaris m'he adonat que la	No en van captar tant les seves obres en sí sinó el concepte que hi ha darrere de cada una d'elles. El fet de l'inacabat i alhora la continuïtat. És així com veig el meu procés recorregut fins ara, i ho és també aquest projecte. És el temps i les	Parteixo de què l'obra d'Antonio López solen estar inacabades i les relaciono amb la formació com a mestres que mai acaba. Els mestres i en definitiva les persones som obres inacabades i sempre hem de tenir present

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

	història de vida és com el nostre aprenentatge, que ha d'anar creant el seu propi procés i així renovant-se constantment. Les nostres històries de vida han seguit el mateix procés d'Antonio López, arriba un moment en què hem de fer un punt i coma i deixar inacabada l'obra per seguir més endavant. Aquestes obres també donen a entendre la importància que té el procés que segueix l'artista en la construcció de la seva obra, relacionat amb l'educació podríem contextualitzar-ho amb la importància de valorar el procés que l'alumne segueix en la construcció del seu coneixement.	formació, i en especial la formació per a mestre, és un procés que sempre li pots sumar alguna cosa més. El mateix passa amb el nostre projecte, perquè què és el nostre projecte si no la continuació de la nostra formació més enllà de la universitat?	experiències qui et fan créixer i renovant, veure diferents perspectives i anar-te consolidant com a persona. Aquest treball també tindrà una continuïtat que serà oberta, i que en vista d'una altra persona se'l podrà imaginar d'una altra manera, trobar-hi nous rajos de llum per continuar, tal i com passa amb l'espectador de les obres de López.	que sempre hi ha coses per aprendre, per seguir-nos enriquint, per poder-ho aplicar a la nostra pràctica educativa i quotidiana.
--	--	--	--	---

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Paisatge i pròtesi (Francesc Abad) 		<i>Paisatge i pròtesi</i> va despertar-me preguntes lligades amb el treball. Havia arribat l'hora de decidir l'eix vertebrador, i tot i que tenia clar que el meu seria el teatre, encara necessitava respondre algunes preguntes com: com uneixo l'art teatral amb l'educació? Serè capaç de deixar una empremta a seguir amb el meu projecte? Com intervindrà en l'entorn? No m'agrada pensar que el teatre és una pròtesi al paisatge de l'educació, i per això crec que val la pena intentar unir-los.	No vaig poder evitar pensar en el meu passat. En la publicitat que sembla que et vagi seguint però sempre veient-li aquesta part picaresca. Jugant entre allò que és moral i immoral a la vegada. Com agafem la publicitat? Tothom menys els enamorats de la crítica i la deprècia, però alhora ens és útil a tots per defensar els nostres interessos. Diuen que la publicitat beu de l'art, però ja va bé que l'art begui també de la publicitat, tot i que em fa més ràbia perquè els artistes gairebé sempre la critiquen. En fi, seria una mena de caos dicotòmic però complementari difícil d'explicar. El cas és que l'obra em va	Aquesta obra "Paisatges & Pròtesis" (1990) m'ha fet relacionar la importància del context on fem de mestres. Parteixo de la meua experiència personal donat que coneix-ho molt més el context de la ciutat de Lleida que el meu propi context, Manresa. Aquesta idea m'ha creat la necessitat que per a fer de mestra en un context cal que el conegui i l'aprofiti per sortir fora dels murs de l'aula i l'escola i relacionar els continguts curriculars amb la realitat tangible. Com a mestra del segle XXI he de tenir en compte que els sabers no només s'adquireixen a l'escola sinó que el context també aporta saber. Per tant,
---	--	---	---	---

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

			fer pensar que el projecte també hauria de pensar alguna mena de promoció, o com es donaria a conèixer.	he arribat a la conclusió que em rau la necessitat de fer les paus amb el meu propi context i és per això que elaboraré el meu projecte final de carrera a investigar quins espais fora de l'escola poden ajudar als meus alumnes a desenvolupar-se de manera integral i crear-los sentiment de pertinença.
--	--	--	---	---

La inspiració ens ajudarà a explorar diferents formes

Després de les visites, cadascú de nosaltres vam fer una reflexió individual respecte a les relacions o idees que ens van sorgir a partir dels estímuls rebuts i de les potencialitats de cada estudiant.

L'ApS ens transmet la idea que nosaltres com a futurs educadors tinguem presents les necessitats socioeducatives de l'entorn per prendre decisions per a la transició al món laboral des de l'autogestió i el projecte vital"

Estudiant 2

Cerca d'informació

Quan tots els membres del grup vam tenir centrat el tema, vam iniciar un procés de cerca d'informació sobre allò que s'ha dit, s'ha fet s'ha investigat sobre cada un dels nostres

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

campus. A partir d'aquesta documentació, cada membre del grup va elaborar el treball del seu propi projecte vital.

c) Resultats i/o conclusions

Així doncs, podem afirmar que els quatre participants d'aquest projecte elaboren el seu treball final de grau de manera que l'aprenentatge sigui utilitzat per millorar i fer una aportació a la comunitat i el servei es converteixi en una experiència d'aprenentatge que proporciona coneixements i possibilitats. El projecte d'ApS proposat per l'estudiant 1 *“L'educació física a través dels espais contemporanis”* dona importància a les veus dels alumnes de manera que proposa fer unes intervencions a espais que ja existeixen per reutilitzar-los i crear contextos que estimulin l'aparició de l'educació física i que al mateix temps, es puguin utilitzar com a recursos d'ensenyament-aprenentatge per l'alumnat i per tota la comunitat del context:

“Dins del procés que he fet durant aquest projecte també destacaria el context on he dut a terme les intervencions. Abans d'elegir el centre de pràctiques havia anat a diferents patis de Lleida a fer fotografies. Això, apart de completar el treball, em va servir per conèixer diferents contextos. A partir d'aquesta recerca vaig decidir fer les pràctiques a l'escola on vaig fer la intervenció perquè des d'un principi em van mostrar una actitud flexible i oberta cap a noves propostes, cosa que em va motivar a dur a terme el meu projecte.”

El projecte proposat per l'Estudiant 2 *“Acte final: l'educació entra en escena”* parteix de la contínua formació del projecte vital que forma part d'una comunitat oferint un aprenentatge servei a través del teatre. És en aquell moment quan el focus il·lumina l'escenari i es comença a construir l'espectacle d'aquest treball d'innovació educativa on el teatre i la posada en escena és l'eix vertebrador del procés d'aprenentatge servei.

“En el meu cas quan vaig arribar al centre vaig percebre que el teatre era una eina present en el procés d'ensenyament - aprenentatge, així que de seguida em vaig interessar i oferir per participar en la creació de l'obra que tot just començaven a crear els alumnes

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

de quart. Però a causa de la distribució d'hores per tal de cobrir les hores de pràcticum de menció i de generalista no vaig poder participar tant com hagués volgut en la preparació de l'obra, per aquest motiu no he pogut vincular el treball amb el pràcticum amb la profunditat i reflexió que m'hagués agradat fer.” (Eloi)

El projecte proposat per l'estudiant 3 “*L'aprenentatge personalitzat a través de les formes de vida i de les Intel·ligències múltiples*” parteix de la idea que els nens i nenes de les escoles necessiten una detecció de necessitats que l'escola no pot cobrir i que les activitats extraescolars poden ser una eina inclusiva que ajudi a lligar aprenentatge amb els interessos dels infants i les necessitats de la comunitat.

“Es tractava d'oferir un aprenentatge personalitzat a través de les IM partint de les intel·ligències on l'alumne destaqués més sense deixar de banda la resta d'intel·ligències. el punt clau consistia a aproximar el currículum als interessos de l'infant”

El projecte proposat per l'estudiant4 “*Aprenentatge Servei amb el Museu Comarcal de Manresa*”

“A nivell individual quan se'm va plantejar aquest projecte vaig tenir molt clar que el volia desenvolupar en el meu propi context, Manresa i rodalies. Aquesta motivació per rastrejar el meu entorn em ve motivada , en part, per la formació que he rebut durant aquest quatre anys a la Facultat d'Educació de Lleida on vaig descobrir que no només es pot aprendre o ensenyar a les aules sinó que es pot aprendre i ensenyar als carrers, als pobles o ciutats, als museus...

Vaig decidir concretar un aprenentatge servei mitjançant l'elaboració d'una guia per a les escoles de la comarca del Bages, que integrés tota una sèrie de recursos comunitaris vinculats als continguts i a les competències del currículum de primària però vaig adonar-me que ja existia aquest recurs així que vaig entrar en contacte amb el Museu Comarcal de Manresa i vaig detectar una nova necessitat en aquest context, la millora i la innovació

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

del servei educatiu d'aquest museu. L'escola que he triat per fer pràctiques realitza els seus projectes en relació als museus i als recursos de la ciutat"

Tot i que els estudiants participants en el projecte han estat quatre, el fet de compartir el projecte en els espais híbrids amb tots els estudiants de la menció en "Necessitats educatives especials i educació per a la diversitat", ha generat que durant aquell curs es concretessin altres projectes de pràcticum i treball final de màster des de la metodologia d'ApS. Així podem afirmar que deu alumnes més de vint-i-nou van concretat propostes en el seu treball final de grau que ofereixen un retorn a la comunitat i que estarien amb simbiosi amb la pedagogia de l'ApS. També cal dir que dotze estudiants més de dita menció van desenvolupar alguns dels components que caracteritzen la metodologia de l'ApS. És a dir, la participació de tot el grup d'estudiants de la menció en els espais híbrids va afavorir que la metodologia ApS s'expandís i revertís en el pràcticum en relació a la presa de decisions i al treball final de grau i per tant, es concretessin accions en el context de pràctiques.

Una vegada finalitzats, els treballs finals de grau dels quatre estudiants es van presentar el 17 de juny de 2013, dintre del període previst per la presentació de tots els treballs finals de grau a la Facultat de Ciències de l'Educació. Aquest va ser un acte públic, obert a tota la comunitat de la facultat. En aquesta presentació es va dur a terme una dinàmica pels quatre estudiants on els participants vam vivenciar els punts comuns dels quatre treballs i aquells punts més específics.

Cal destacar que els quatre estudiants estan desenvolupant formació en màsters. L'estudiant 1 realitza el màster en Educació Inclusiva i concreta el seu treball sobre com crear espais d'aprenentatge de l'educació física a través de l'art. L'estudiant dos qui també cursa el mateix màster així com els grau en arts escèniques desenvolupa un treball sobre la formació en aquest àmbit. El tercer estudiant treballa en una escola i concreta el seu treball sobre les intel·ligències múltiples en el marc del màster en Educació Inclusiva. Per últim,

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

el quart estudiant treballa en un centre en què ensenyen, aprenen i es comuniquen a través de l'art contemporani.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Amorim, A., y Ryan, C. (2005). Deleuze, action research and Rhizomatic Growth. *Educational Action Research*, 13(4), 581-93. doi:10.1080/09650790500200306

Betrian, E., Jové, G. i Ryan, C. (en premsa) 'Becoming' more rhizomatic: research flowing in-between striated and smooth space. *Critical Studies in Education*.

Hernández, F. y Rifá, M.(2011). Para una génesis de la investigación autobiográfica y de su lugar en educación. En Hernández, F. y Rifá, M.(editores). *Investigación autobiográfica y cambio social*. Octaedro. Barcelona.

Zeichner, K. (2010). «Nuevas epistemologías en la formación del profesorado. Repensando las conexiones entre las asignaturas del campus y las experiencias de prácticas en la formación del profesorado en la universidad». En *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 68 (24,2). 123-150.